

Titulació	Tipus	Curs
4313768 Anàlisi i Gestió del Patrimoni Artístic	OB	0

Professor/a de contacte

Nom: Carles Sánchez Marquez

Correu electrònic: carlos.sanchez.marquez@uab.cat

Equip docent

Daniel Rico Camps

Maria Garganté Llanes

Manuel Antonio Castiñeiras Gonzalez

Carles Sánchez Marquez

Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

Prerequisits

No hi ha prerequisits.

Objectius

El programa del Mòdul 1 té un caràcter investigador i constitueix el primer pilar del curs pel que fa a la iniciació a la recerca. El mòdul s'articula a l'entorn de 3 seminaris centrats en un tema d'estudi. L'objectiu dels seminaris consisteix a acostar l'estudiant al procés de "fabricació" de la recerca en matèria artística; s'examinen les seves fases, metodologies, fonts i tècniques, així com la diversitat de punts de vista que entren en joc o cal tenir en compte en un procés d'investigació.

Competències

- Avaluar d'una manera realista i honesta el grau de rigor del treball propi.
- Conèixer i comprendre els sistemes d'anàlisi propis i aliens de la investigació del patrimoni artístic, la teoria i la història de l'art.

- Definir, projectar, planificar i elaborar un treball d'investigació de l'àmbit de la història de l'art i del patrimoni artístic, crític, amb aportacions originals i seguint els paràmetres científics actuals.
- Discriminar entre investigació rellevant i divulgació cultural.
- Organitzar el temps i els recursos propis en el desenvolupament de projectes d'investigació: establir objectius, temporització i compromisos d'actuació.
- Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, encara que sigui incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
- Reconstruir i analitzar críticament les posicions dels principals investigadors actuals del patrimoni artístic, utilitzant les categories i el lèxic que els caracteritzen.
- Sintetitzar i integrar de manera sistemàtica els principals elements d'informació significativa per a l'activitat investigadora i professional.
- Tenir i comprendre coneixements que els aportin una base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament i l'aplicació d'idees, sovint en un context d'investigació.

Resultats d'aprenentatge

1. Avaluar d'una manera realista i honesta el grau de rigor del treball propi.
2. Conèixer disciplines, així com mètodes i tècniques d'anàlisi per a la interpretació del patrimoni artístic, com ara la paleografia, l'epigrafia, l'arqueometria i les diferents anàlisis usades pel restaurador.
3. Conèixer els tipus d'argumentació i les maneres de presentar els resultats d'altres investigadors de manera que siguin útils per a l'enfocament i desenvolupament de la investigació pròpia.
4. Discriminar entre investigació rellevant i divulgació cultural.
5. Distingir mètodes d'anàlisi practicats per l'historiador de l'art per a l'estudi i la interpretació del patrimoni artístic, com ara el formal, l'estilístic, l'iconogràfic i el comparatiu.
6. Dur a terme un projecte de treball d'investigació de manera ben argumentada i planificada.
7. Identificar les principals metodologies pròpies i alienes necessàries per desenvolupar un treball d'investigació.
8. Interpretar les obres d'art d'una manera integral.
9. Organitzar el temps i els recursos propis en el desenvolupament de projectes d'investigació: establir objectius, temporització i compromisos d'actuació.
10. Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, encara que sigui incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
11. Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
12. Sintetitzar i integrar de manera sistemàtica els principals elements d'informació significativa per a l'activitat investigadora i professional.
13. Tenir i comprendre coneixements que els aportin una base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament i l'aplicació d'idees, sovint en un context d'investigació.

Continguts

Seminari 1. Repensar el patrimoni artístic. Noves perspectives

Professor: Carles Sánchez Márquez

La valoració i la percepció simbòlica del patrimoni artístic ha viscut variacions i canvis des de finals del segle XIX fins a l'actualitat. L'art ha viscut un procés de patrimonialització constant, entesa com l'apropiació simbòlica d'una determinada manifestació en clau identitària. El patrimoni està lligat a la memòria, la identitat i

el sentit de pertinença, però és també una mitjà de cohesió social, participació ciutadana i d'enculturació i, alhora, un recurs turístic. El seminari té per objectiu repensar els nous usos del patrimoni cultural, així com els seus mecanismes de construcció social com a sistema simbòlic i la seva relació amb l'herència i la memòria col·lectiva.

En aquest seminari es durà a terme una aproximació als principis, les condicions i els mètodes de la investigació científica, així com el seu desenvolupament i aplicació a diversos àmbits del patrimoni cultural (patrimoni dispers, patrimonis incòmodes, patrimoni i turisme). També es durà a terme una aproximació crítica a les tecnologies de la informació i les comunicacions (TIC), com a eines facilitadores de noves oportunitats en l'àmbit del Patrimoni Cultural, que van des de l'ús de les xarxes fins a tot tipus de noves aplicacions i continguts que faciliten la investigació.

1.1. Vells i nous usos del patrimoni cultural: polític, econòmic, identitari, terapèutic i social.

1.2. Patrimoni, salut i benestar

1.3. Patrimoni, didàctica i cultura digital. Noves formes de comunicació del patrimoni

1.4. Investigació en l'àmbit del patrimoni cultural

Seminari 2. Conjunts medievals "dispersos" i patrimoni medieval en conflicte

Prof. Manuel Castiñeiras

Aquest seminari vol aprofundir en nous aspectes relacionats amb l'estudi del patrimoni medieval des d'una perspectiva diacrònica i contemporània. En primer lloc, tractarà de la casuística dels conjunts medievals "dispersos", l'origen d'aquesta "dispersió" i els problemes que genera a l'hora de la recerca, així com dels valors afegits que han convertit aquests monuments en objecte d'interès, debat o conflicte. En segon lloc, en el marc de les declaracions de patrimoni mundial promogudes per l'UNESCO s'analitzaran les transformacions que han patit conjunts patrimonials de llarg durada i els nous reptes i criteris que han d'afrontar si volen renovar-se (sostenibilitat, massificació, multiculturalitat, ecologia, paisatge, etc). En tercer lloc, s'estudiarà el difícil encaix d'edificis emblemàtics, de gran càrrega simbòlica, identitària i religiosa, en el concepte actual de "patrimoni" i els conflictes que generen en l'actualitat.

1. La recerca sobre conjunts dispersos: mètode, fonts, diacronia i limitacions.

1.1. La portada de Sant Pere de Rodes i el Mestre de Cabestany : creació, abandonament i dispersió.

1.2. La Sala Capitular de Santa Maria de Sixena: creació, transformacions i conflicte.

Seminari amb convidat:

Térence Le Deschault de Monredon, Conseiller pour le patrimoine auprès de la commune de Theys, "Le chatel de Theys/El Castillo de Theys: recuperación y dinamización de un monumento de la cultura cavalleresca medieval".

2. El patrimoni mundial UNESCO en revisió:

2.1. El "Camino de Santiago" davant dels nous criteris de la conservació i la revalorització

2.2. La Ribeira Sacra, el paisatge monàstic i l'aigua.

Seminari amb convidat:

Mario Crecente Maseda (Universidade de A Coruña) (arquitecte i professor de Turisme), "La candidatura de la Ribeira Sacra a Patrimonio Mundial UNESCO".

3. L'apropiació del passat i identitat col·lectiva: Hagia Sofia (Istanbul) i la Cúpula de la Roca (Jerusalem)

Seminari 3. **Patrimonis incòmodes.**

Professor: Daniel Rico Camps

La "fúria vandàlica" que es va estendre als Estats Units arran de la mort de George Floyd el 25 de maig de 2020 és, potser, l'episodi iconoclasta més extrem i recent de les "guerres de memòria" que es lliuren d'una punta a l'altra del món des dels anys 90 del segle XX. Per què s'abaten estàtues? Quins són els monuments de la discòrdia? I quins són el seu sentit i "autoritat" en l'espai públic de les democràcies modernes? Aquestes són algunes de les preguntes a les quals s'intentarà donar resposta en aquest seminari, mitjançant l'examen d'un ventall de casos d'àmbit nacional i internacional, especialment el llegat dels totalitarismes del segle XX i els patrimonis "incòmodes" lligats a l'esclavisme i la colonització.

1. "Iconoclàstia" i "vandalisme" avui, arreu del món
2. Monuments o monuments històrics? La desmonumentalització del patrimoni incòmode
3. Els patrimonis feixistes i comunistes
4. Les estàtues de l'esclavisme i la colonització
5. Memòria, patrimoni i democràcia

Seminari 4. Patrimoni i turisme: una relació necessària?

Professora: Maria Garganté

Aquestes sessions tenen com a objectiu principal l'estudi de les relacions entre patrimoni cultural i turisme, tant des del punt de vista històric com també des d'una anàlisi crítica que pugui abordar-ne els aspectes problemàtics.

Així doncs, des de les guies monumentals de Roma per a peregrins o als viatges d'elit del "Grand Tour", veurem com evoluciona la tipificació del viatge turístic generalitzat des del segle XIX fins a l'aparició del turisme de masses i com la noció de "turisme cultural" apareix a finals del segle XX.

Analitzarem diferents formes de gestionar el patrimoni cultural per al seu ús turístic -presentar, representar, interpretar...-, així com l'evolució del mateix concepte en funció de l'interès turístic que desperta.

1. Patrimoni i turisme al llarg de la història: límits i ambigüitats. Historicismes, recreacions, exposicions universals i parcs temàtics. Les exposicions "immersives".
2. L'art com a pretext turístic: objectiu o complement del viatge? Tipologies de turisme artístic (a la recerca de l'artista, el museu com a producte turístic, turisme d'arts escèniques, musical, cinematogràfic i de productes audiovisuals).
3. La gestió turística del patrimoni religiós.
4. Patrimoni cultural i "dark tourism" i la gestió turística del patrimoni "immateral": la festa i la memòria.

Activitats formatives i Metodologia

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Conferències i visites a conjunts artístics.	16	0,64	10, 8, 3, 11, 13

Classes expositives, conferències impartides per professionals i visites a conjunts artístics. Es valorarà la participació dels estudiants a classe.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Avaluació

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència a les activitats complementàries (jornades i visites)	20%	60	2,4	6, 5, 4, 1, 7, 10, 8, 2, 3, 9, 11, 12, 13
Assistència i participació activa als seminaris	20 %	48	1,92	6, 5, 4, 1, 7, 10, 8, 2, 3, 9, 11, 12, 13
Recerca i redacció d'un article acadèmic de temàtica vinculada amb els conceptes a tractar als seminaris	60 %	176	7,04	6, 5, 4, 7, 10, 8, 2, 3, 9, 11

- Assistència i participació activa als seminaris: 20 %
- Assistència a les activitats complementàries del mòdul: 20 %. (I Jornada Patrimonis Incòmodes: *Com (i per què) conservar els monuments de la victòria franquista?*, UAB, octubre del 2024; Jornada *El patrimoni dispers*, Terrassa, novembre del 2024; visites i altres activitats proposades pel professorat).
- Recerca i redacció d'un article acadèmic de temàtica vinculada amb els conceptes a tractar als seminaris: 60 %

Recuperació

L'estudiant que no assoleixi una qualificació mínima de 5 a una de las proves, o no lliuri al seu degut temps el treball hauran de recuperar la part no aprovada o no presentada

Condicions per a la qualificació 'No avaluable'

L'estudiant rebrà la qualificació de "No avaluable" sempre que no hagi realitzat més del 30% de les activitats d'avaluació

Plagi

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Bibliografia

Acquarelli, L. et al. (ed.), *Le fascisme italien au prisme des arts contemporains. Réinterprétations, remontages, déconstructions*, Rennes, 2021.

Albanese, G., i Ceci, L., *I luoghi del fascismo. Memoria, politica, rimozione*, Roma, 2022.

Álvarez Junco, J., *Qué hacer con un pasado sucio*, Barcelona, 2022.

Aymerich, Ramon, *La fàbrica de turistes. El país que va canviar la indústria pel turisme*. Edit. Pòrtic, 2021.

Barrachina, J., "Las portadas de la iglesia de San Pere de Rodes", *Locus Amoenus*, 4 (1998-1999), pp. 7-35.

Bartolomé Roviras, L., *Presència i context del Mestre del timpà de Cabestany. La formació de la tradició clàssica d'un taller d'escultura meridional (ca. 1160-1200)*, 2 volums, Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, 2010 [tesi doctoral inèdita]

Bevan, R., *Mentiras monumentales. La guerra cultural sobre el pasado*, Valencia, 2023.

Bravo, P., *Exceso de equipaje. Por qué el turismo es un gran invento hasta que deja de serlo*. Editorial Debate, 2018.

Calle Vaquero, M. de la, *La ciudad histórica como destino turístico*, Ariel, 2002.

Castiñeiras, M., Camps, J., *Mestre de Cabestany. Espurnes de marbre*, Artur Ramon Art, Barcelona, 2023.

Castiñeiras, M., "Una nova peça del Mestre de Cabestany: el titulus crucis de la portada de Sant Pere de Rodes", *Locus Amoenus* 21 (2023), pp. 7-22.

Cox, K. L., *No Common Ground, Confederate Monuments and the Ongoing Fight for Racial Justice*, Chapel Hill, 2021.

Del Arco, M. Á., *Cruces de memoria y de olvido. Los monumentos a los caídos de la guerra civil española (1936-2021)*, Barcelona, 2022.

Diversos autors, *A Future for the Land: Cultural Landscapes, Rural Management and Geographical Information System, Expert Workshop, Ribeira Sacra, 8th-9th November*, s.l, 2019.

Diversos autors, *Santa Sofia y San Salvador de Cora: el legado bizantino en peligro* (número monogràfic del Boletín de la Sociedad Española de Bizantinística, 36, 2020)

Diversos autors, *La col·lecció somiada. Escultura medieval a les col·leccions catalanes*, (Quaderns del Museu Frederic Marès. Exposicions, 7), Barcelona, 2002 [catàleg d'exposició].

Diversos autors, *La fortuna d'unes obres. Sant Pere de Rodes, del monestir al museu*, Barcelona, 2006, p. 113-142. (Quaderns del Museu Frederic Marès. Exposicions, 12)

Le Deschault de Monredon, "La conservation des œuvres médiévales du monastère de Sijena : un sujet de conflit entre l'Aragon et la Catalogne", dans *La restitution des biens culturels, Actes du colloque d'Alésia* des 14 et 15 nov. 2019, publication en ligne sur <https://conservat-preventive.wixsite.com/ifcp>

Gamboni, D., *La destrucción del arte. Iconoclasia y vandalismo desde la Revolución Francesa*, Madrid, 2014.

Gensburger, S., Wüstenberg, J., *Dé-commémoration. Quand le monde déboulonne des statues et renomme des rues*, Paris, 2023.

Gilzmer, M., *Mémoires de pierre. Les monuments commémoratifs en France après 1944*, Paris, 2009.

Harper, D., y Mattioli, F., *I simboli del fascismo nella Roma del XX secolo. Cronache di un oblio*, Roma, 2014.

Hernández Gutiérrez, S., *Turismo y Patrimonio cultural*, Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, 2012.

- Jones, B., Pilat, S., *The Routledge Companion to Italian Fascist Architecture. Reception and Legacy*, Abingdon, 2020.
- Juliá, S., *Elogio de la Historia en tiempos de Memoria*, Madrid, 2011.
- Lalouette, J., *Les statues de la discorde*, Paris, 2021.
- Lowe, K., *Prisioneros de la historia. Monumentos y Segunda Guerra Mundial*, Barcelona, 2020.
- Mainstone, R. J., *Hagia Sophia. Architecture, Structure and Liturgy of Justinian's Great Church*, Londres 1988.
- Mas, A., Gudiol, J. Soler, R., Compairé, J. Luesma, *Real Monasterio de Sigüenza. Fotografías 1890-1936*, ed. F. Biarge (Huesca 1997)
- Mate, R., *La herencia del olvido. Ensayos en torno a la razón compasiva*, Madrid, 2008.
- Menjón Ruiz, M., *Salvamento y expolio. Las pinturas murales del monasterio de Sigüenza en el siglo XX*, Zaragoza, 2017.
- Neiman, S., *Learning from the Germans. Confronting Race and the Memory of Evil*, Penguin, 2019.
- Núñez Seixas, X. M., *Guaridas del lobo. Memorias de la Europa autoritaria, 1945-2020*, Barcelona, 2021.
- Naya, J., Castiñeiras, M., "Like a Psalter for a Queen: Sancha, Melisende and the New Testament Cycle in the Chapter-House at Sigüenza", *Journal of the British Archaeological Association*, 174 (2021), pp. 1-42.
- Offenstadt, N., *Le pays disparu. Sur les traces de la RDA*, Paris, 2018.
- Palou Rubio, S., "Dinámicas centrífugas del turismo en Barcelona: Gaudí como objeto icónico". *Revista Patrimonio: Economía Cultural y Educación para la Paz Mec-Edupaz*, 17 (2020), pp. 6-35.
- Palou Rubio, S., "Los inicios del fomento turístico institucional en Barcelona: agentes, actuaciones, narrativas e imágenes en la obra de la Comisión de Atracción de Forasteros y Turistas (1906-1909)", *Investigaciones históricas. Época moderna y contemporánea*, 43 (2023), pp. 699-726.
- Parola, L., *Giú i monumenti?*, Torino, 2022.
- Pulido, Juan I., *Turismo cultural*, Editorial Síntesis, 2013.
- Riaño, P. H., *Decapitados. Una historia contra los monumentos a racistas, esclavistas e invasores*, Barcelona, 2021.
- Rico, D., *¿Quién teme a Francisco Franco? Memoria, patrimonio, democracia*, Barcelona, 2024.
- Robin, R., *Berlin chantiers. Essai sur les passés fragiles*, Paris, 2001.
- Rouso, H., *Face au passé. Essais sur la mémoire contemporaine*, Paris, 2016.
- Tenorio Trillo, M., *La historia en ruinas. El culto a los monumentos y a su destrucción*, Madrid, 2023.
- Todorov, T., *Los abusos de la memoria* (1995), Barcelona, 2000.
- Traverso, E., *El pasado, instrucciones de uso*, Buenos Aires, 2018.
- Settis, S., *Si Venecia muere*, Madrid: Turner Noema, 2020.
- Singul, F., *El Camino que vence al tiempo. La peregrinación a Compostela*, Europa Ediciones, 2020.
- Smith, M., Richards, G., *The Routledge Handbook of Cultural Tourism*, Routledge, 2013.
- Vergès, F., *Programme de désordre absolu. Décoloniser le musée*, Paris, 2023.

Widrich, M., *Performative Monuments. The Rematerialisation of Public Art*, Manchester y New York, 2014.

Young, J. E., *The Texture of Memory. Holocaust Memorials and Meaning*, Yale, 1993.

Programari

Cap en particular

Llista d'idiomes

Nom	Grup	Idioma	Semestre	Torn
(TEm) Teoria (màster)	1	Català	primer quadrimestre	tarda